

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖSKANNANOTTO KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUKSEN VUODEN 2015 TOIMINNASTA

1. TULOKSELLISUUS JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Kotimaisten kielten keskus (Kotus) on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, jonka tehtävät ovat suomen ja ruotsin kielen huolto, neuvonta ja sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus. Kotus koordinoi saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa. Kotuksen tavoitteena on kielen asiantuntijana edistää keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa.

Kotuksen toiminta vastasi sille asetettuja tehtäviä, tavoitteita ja odotuksia hyvin.

Kertomusvuonna 2015 Kotus panosti erityisesti kielenkäytön parantamista koskevaan työhön sekä aineistojensa saatavuuteen verkon kautta. Kotus antoi kielenhuollon alaan liittyvää neuvontaa, ohjeita, lausuntoja ja koulutusta, osallistui aktiivisesti selkeän kielen edistämiseen ja virkakielen parantamiseen virkakielikampanjalla sekä julkaisi verkossa muun muassa Kielitoimiston ohjepankin ja Kielitoimiston kielioppaan.

Kotus jatkoi alaansa liittyvien sanakirjojen kuten murre-sanakirjojen ja Kielitoimiston sanakirjan tuottamista kaikkien kansalaisten vapaasti luettavaksi verkossa. Kotus tuotti verkkoon myös laajoja kieliaineistojaan, erityisesti puhuttua aineistoa, ja panosti Nimiarkistonsa digitointiin. Vuoden 2016 aikana on tarkoitus parantaa Nimiarkiston aineiston käytettävyyttä.

Kotus tukee myös muun kielisten suomen kielen käyttöä laatimalla maahanmuuttajien sanakirjoja yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Vuonna 2015 Kotus edisti suomi-somali -sanakirjaa ja aloitti suomi-kurmandzi-sanakirjan (kurdikieli) tekemisen.

Kotus valmisteli kertomusvuonna muuttoaan Vuorikadulta pienempiin tiloihin Hakaniemenranta 6:een, jonne suunniteltiin myös yhteinen kirjasto Suomen Akatemian, Opetushallituksen ja Cimon kanssa.

Valtion kireän taloudellisen tilanteen vuoksi myös Kotukseen virastona on kohdistunut useamman vuoden ajan toimintamenoleikkauksia eikä se säästösyistä ole palkannut eläköityneiden tilalle uusia, mistä johtuen edellytykset toimialan kehittämiseen heikkenevät.

Tässä tilinpäätöskannanotossa opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota lähinnä niihin tavoitteisiin, joita Kotus ei ole saavuttanut tai saavutti erityisen hyvin tai jotka ministeriö on nähnyt keskeisiksi Kotuksen kannalta.

Toiminnallinen tehokkuus ja voimavarat

Kotuksen toiminnan tuottavuudelle tai taloudellisuudelle ei tulossopimuksessa ole esitetty konkreettista tavoitetta. Kotus otti Kieku-järjestelmän käyttöön huhtikuussa 2015, minkä jälkeen kustannuksia on voitu seurata valtion yhteisessä talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmässä.

Kotuksen toimintoihin valtion talousarviossa (mom. 29.40.03 ja 29.40.53.3) osoitettu rahoitus oli yhteensä 5 011 000 euroa (2014: 5 051 000 euroa). Toimintamenojen (29.40.03) siirtomäärärahat kasvoivat hieman ja vuodelle 2016 siirtyi 1

276 655 euroa, kun vuodelle 2015 siirtyi 1 238 898 euroa. Siirtomäärärahat kasvoivat johtuen henkilöstökulujen vähenemisestä ja siitä, että Kotus varautui vuodelta 2014 siirtyneillä varoilla muuttokustannuksiin. Muutto toteutui kuitenkin vasta alkuvuodesta 2016, jonka johdosta myös kulut siirtyivät vuodelle 2016.

Vuonna 2015 Kotuksen toiminnan tuotot olivat 632 672 euroa laskien edellisvuodesta (2014: 732 659 euroa) noin 99 988 eurolla. Vähennys johtui yhteisrahoitteisen toiminnan tuoton laskusta. Liiketaloudellisin perustein hinnoitellut tuotot olivat 360 577 euroa (2014: 398 733 euroa).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei kertomusvuonna laadittu, koska liiketaloudellisen toiminnan tulot jäivät alle miljoonan euron. Kotuksella ei ole maksuttomia julkisoikeudellisia suoritteita.

Yhteisrahoitteiselle toiminnalle ei asetettu tavoitetta vuotta 2015 koskevassa tulossopimuksessa, mutta ministeriö totesi vuotta 2013 ja 2014 koskevissa tilinpäätöskannanotoissaan, että Kotuksen tulee jatkaa toimia tavoitteena vähintään 80 %:n kustannusvastaavuus, mikä saavutettiin. Kotuksen mukaan yhteisrahoitteinen toiminta on tukenut ja vahvistanut Kotuksen ydintoimintoja, esimerkiksi Koneen Säätiön rahoitus on vahvistanut Vanhan kirjasuomen sanakirjan ja Suomen murteiden sanakirjan toimitustyötä.

Tuotokset ja laadunhallinta

Toiminnan tuloksellisuutta seurattiin kolmella tulosalueella, jotka ovat kielenhuolto ja tutkimus, sanakirjatyö sekä kieliaineistot. Substanssitavoitteita oli yhteensä kahdeksan, joista neljä toteutui ja kahdessa päästiin lähelle toteutumista.

Kielenhuollon ja tutkimuksen tulosalueella julkaisujen määrä kappaleina kasvoi (2015: 637, 2014: 535, tavoite 2015: 300). Myös kielineuvonnassa (annetut vastaukset 2015: 6 698) tavoite (6 500) ylitettiin. Neuvontavastausten määrä osoittaa, että kieleen liittyvät asiat kiinnostavat ja että henkilökohtaiselle kielipalveluillekin on kysyntää, vaikka Kotuksen linjauksena on viedä neuvontaa yhä enemmän verkkoon. Toisaalta kielineuvonta antaa Kotukselle tietoa siitä, mikä kansalaisia askarruttaa ja millaista uutta ohjeistusta verkkoon kannattaa viedä.

Myös julkaisujen sivumäärä nousi 4 203:een edellisvuodesta (2014: 3 843) ja tavoite tavoite 4 000 ylitettiin. Kielenkäytön opetuksessa tavoitetta (1 200 tuntia/v.) ei edelleenkään saavutettu (toteuma 2015: 1 130 tuntia/v.), mutta annetun opetuksen määrä oli kuitenkin edellisvuotta suurempi (2014: 923 tuntia). Virkakielen toimintaohjelma ja Kotuksen vahva panostus virkakielikampanjaan vuonna 2015 lienevät vaikuttaneet siihen, että julkisen hallinnon virastot tilasivat aiempaa enemmän räätälöityä koulutusta.

Sanakirjojen tulosalueella sanakirja-artikkeleiden tavoitetta (63 525) ei sitä vastoin saavutettu (toteuma 2015: 50 59). Tilinpäätösasiakirjojen mukaan tavoitteen alittaminen johtui siitä, että sanakirja-artikkeleiden julkaiseminen on syklistä ja vuonna 2014 sana-artikkeleista julkaistiin huomattavasti tavoitetta (105 000) enemmän (toteuma 2014: 186 242).

Kieliaineistojen tulosalueella sähköisten aineistojen tavoite ylitettiin Kotuksen linjausten ja panostuksen mukaisesti selkeästi (karttuminen ja jalostusaste, 2015 toteuma 75 000, tavoite 51 000, toteuma 2014: 56 061).

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Kotuksen henkilötyövuosimäärä oli vuoden 2015 lopussa 76,7 htv:tä laskien edellisvuoden 85,5 htv:stä, jolloin Kotuksella oli enemmän ulkopuolista rahoitusta ja määräaikaista henkilöstöä lähinnä sanakirja- ja aineistoprojekteihin.

Henkilöstön keski-ikä nousi edelleen 50,4 vuoteen (2014: 48 v.) valtion keskimääräisen iän ollessa 46,4 vuotta. Kotus on säästösyistä jättänyt palkkaamatta henkilöitä pysyviin virkoihin, mikä heijastuu jo henkilöstön keski-ikään.

Sairauspoissaolojen määrä laski edelleen vuoden 2014 tilanteesta (7,2 työpäivää/htv) 6,2 työpäivään/HTV, mikä on positiivista (valtion keskitaso 8,6 työpäivää/htv). Työterveyshuollon kustannukset alenivat 742,60 euroon (2014: 853,26 euroa/htv), mutta ylittävät valtion keskimääräiset kustannukset (517,50 euroa/htv).

Vuonna 2015 henkilöstökoulutukseen ja -kehittämiseen käytettiin 2,7 työpäivää/htv ja 973,70 euroa (2014: 2,7 päivää/htv ja 894,10 euroa). Vastaavat valtion keskimääräiset luvut olivat koulutuspäivien osalta 2,7 työpäivää/htv ja 1 170,7 euroa/htv.

Työtyytyväisyyskyselyn tulosten keskiarvo pysyi edellisen mittauksen tasolla ja oli 3,3 (2013: 3,3, kun skaala on 1-5 ja valtion keskimääräinen taso 3,45). Työtyytyväisyyden edistämiseen käytettiin 976,40 euroa/htv (2014: 1 090 euroa/htv).

2. TULOKSELLISUUDEN RAPORTOINNIN ASIANMUKAISUUS

Tilinpäätös antaa kokonaiskuvan Kotimaisten kielten keskuksen vuoden 2015 toiminnasta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) totesi opetus- ja kulttuuriministeriötä koskevassa vuoden 2015 tilintarkastuksessa toiminnallisen tehokkuuden osalta, että Kotus on esittänyt toiminnan taloudellisuutta ja tuottavuutta kuvaavia tunnuslukuja.

Taloudellisuutta ja tuottavuutta sekä kustannuksia kuvaavien tietojen osalta ei VTV havainnut opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön kuuluvien virastojen tietojen luotettavuudessa olennaisia puutteita. VTV:llä ei ollut huomauttamista Kotuksen toimintaan.

3. KOTUKSEN HAASTEET JA KEHITTÄMISTARPEET

Kotuksen lähivuosien keskeisinä kehittämistoimina ovat edelleen digitaalisuuden mahdollisuuksien hyödyntäminen ja Kotuksen aineistojen avaaminen ja julkaiseminen sähköisesti niin, että avaaminen mahdollistaa aineistojen hyödyntämisen laajasti yhteiskunnassa.

Kotuksen tulee jatkaa toimia selkeän kielen ja hyvän virkakielen edistämiseksi laajassa sidosryhmäyhteistyössä.

Kotuksen tulee toiminnassaan ja raportoinnissaan tarkoituksenmukaisin tavoin edistää ja ottaa huomioon sukupuolten tasa-arvon edistäminen, yhdenvertaisuus ja kestävä kehitys.

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuden tulee jatkossakin olla vähintään 80 %. Liiketaloudellisessa toiminnassa tulee pyrkiä voittoa tuottavaan hinnoitteluun (yli 100 %).

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kotuksen välinen vuoden 2016 tulossopimus sisältää rajatun määrän indikaattoreita, mutta Kotuksen tulee jatkossakin sisällyttää tilinpäätösraportointiin toimintaansa laajasti kuvaava indikaattoripatteristo,

jotta viraston toiminnan kokonaisuudesta ja sen vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta saadaan kattava kuva.

Kotuksen tulee antaa asiakaslähtöinen palvelulupaus valtiovarainministeriön 13.4.2016 kirjeen (VM/687/00.01.02.03/2016) ohjeiden mukaisesti vuoden 2017 helmikuun loppuun mennessä.

4. MINISTERIÖN TOIMENPITEET TULOKSELLISUUDEN PARANTAMISEKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyrkii osaltaan edistämään Kotuksen tietovarantojen avaamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen Kotimaisten kielten suoritteiden maksuista Kotuksen perustellun ehdotuksen pohjalta siten, että asetus on voimassa 1.1.2017 lähtien.

Tarkoituksena on, että ministeriö ja Kotus sopivat Kotuksen palvelulupaukseen liittyvästä kirjauksesta vuoden 2017 neuvoteltuun sopimukseen syksyllä 2016.

LIITE 1

Tilinpäätöskannanotto: Tunnuslukutoteumia 2013-2015

	2 013	2 014	2 015
Kielenhuolto ja tutkimus			
Julkaisut (kpl)	527	535	637
Julkaisut (sivua)	6 572	3 843	4 203
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät (kpl)	397	416	373
Kielenkäytön opetus (tuntia)	1 104	923	1 130
Kielineuvonta, vastauksia	8 542	9 175	6 698
Sanakirjat			
Sana-artikkeleita	33 475	186 242	50 591
Kieliaineistot			
Tietopalvelutehtävät, kpl	1 338	1 548	1 178
Sähköiset aineistot*	44 395	56 061	70 500
Henkisten voimavarojen hallinta			
Henkilötyövuodet	76,1	85,5	76,7
Työtyytyväisyysindeksi	3,4	-	3,3
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	6	7,2	6,2

* Indikaattori kuvaa kumuloituvasti sähköisten aineistojen karttumista ja jalostusastetta.